

LİSE GENÇLİĞİNİN DEĞER YÖNELİMLERİ VE BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Ahmet ASLAN*

Öz

Değerler, bireylerin toplumsal hayatlarını sürdürmelerinde onlara yol gösteren, davranışlarını düzenleyen yol haritalarıdır ve sosyalleşme süreçleriyle kuşaktan kuşağa aktarılmaktadırlar. Bireylerin yaşamlarını yönlendirmeleri sebebiyle değerler, tutum ve davranışlar vasıtasıyla onların düşünce ve inançları hakkında bize bilgi verir. Sosyalleşme ve bireyleşme süreçlerinde gençler, toplumsal değerlerle yüzleşirler. Ayrıca toplumsal değişim süreçleri bağlamında kuşaklar ilerledikçe çeşitli değerlere verilen önem de farklılaşmaktadır. Böylelikle bireysel ve toplumsal birçok sorunun anlaşılması ve çözümünde değerlerin incelenmesi önem arz etmektedir. Boş zamanların algılanması ve yaşam pratikleri, bireylerin tüm hayatlarına yön veren değerlerden bağımsız şekillenmemektedir. Bu araştırma, gençlerin değer yönelimleri ve boş zaman etkinlikleri arasındaki karşılıklı etkileşimi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca gençlerin sosyo-demografik özellikleri ile değer yönelimleri arasındaki ilişki de çalışmanın kapsamı ölçüsünde irdelenmiştir. Bir saha araştırması olan bu çalışmanın evreni lise gençliğidir ve araştırma Samsun'un Çarşamba ilçesinde 2018-2019 öğretim yılında öğrenim gören lise öğrencileri örneğinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 7681 kişilik çalışma evreninden tabakalı tesadüfî örnekleme yöntemiyle belirlenmiş 341 genç katılmıştır. Araştırmada gençlerin sosyo-demografik özelliklerini, boş zaman etkinliklerini tespit etmeye yönelik 19 soruluk anket formuyla birlikte öğrencilerin davranışlarına yön veren değerleri belirlemeye

* Dr. MEB, ahmetas15@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1657-9662>.

yönelik 40 maddeden oluşan Schwartz ve arkadaşlarının geliştirmiş oldukları Portre Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin SPSS analizi sonucuna göre, bazı değerlerin amacı belirgin olan/olmayan boş zaman etkinlikleriyle ilişkisi olduğu saptanmıştır. Tercih ettikleri boş zaman etkinliklerine göre gençlerden oluşan alt grupların kendini güçlendirme değerine verdikleri önem farklılaşmaktadır. Yine gençlerin muhafazakârlık, kendini aşma ve değişime açıklık değerleri “değer-davranış ilişkisi” gruplarına göre farklılaşmaktadır. Gençler; sırasıyla muhafazakârlık, kendini aşma, kendini güçlendirme ve değişime açıklık değerlerine en yüksek seviyede önem vermektedirler.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Boş zaman etkinlikleri, Portre değerler ölçeği, Gençlik.

Investigation of the Relationship between Value Orientations And Leisure Activities of High School Youth

Abstract

Values are the road maps that guide the individuals in the way they maintain their social lives, and they are transferred from generation to generation through socialization processes. They give us information about their thoughts and beliefs through values, attitudes and behaviors because they develop and shape the lives of individuals. In the process of socialization and individuation, young people face social values. In addition, as the generations progress in the context of social change processes, the importance given to the various values is different. Thus, it is important to understand the individual and social problems and to examine the values in their solutions. The perceptions of leisure and life practices are not independent from the values that direct the lives of individuals. This research aims to reveal the interaction between value orientations and leisure activities of young people. In addition, the relationship between the socio-demographic characteristics and the value orientations of young people was also examined. The universe of this study, which is a field study, is the high school youth. The research was carried out in high school students studying in 2018-2019 academic year in the district of Çarşamba, Samsun. Of the 7681 populations identified by the stratified random sampling method, 341 young people participated. In this study, a 19-item questionnaire was administered to determine the socio-demographic characteristics and leisure activities of

young people, together with the Portrait Values Scale developed by Schwartz et al (Schwartz vd. 2001). According to the SPSS analysis of the data, it was determined that some of the values were related to the purpose of the non-significant leisure activities. According to their preferred leisure activities, the importance given to self-empowerment of the sub-groups of young people varies. Again, the values of youth conservatism, self-transcendence and openness to change differ according to “value-behavior relationship” groups. Youth; respectively, conservatism, self-transcendence, self-empowerment and openness to change are of utmost importance.

Keywords: Values, Leisure activities, Portrait values scale, Youth.

Giriş

Bu çalışma lise gençliğinin değer yönelimleriyle boş zaman etkinlikleri arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Bu inceleme; gençlik ve gençliğin psiko-sosyal özellikleri, değerler ve boş zaman etkinlikleri gibi unsurların kavramsal analizi yanında gençliğin değer yönelimlerinin ölçülmesini, boş zaman etkinliklerinin tespitini ve çeşitli istatistiksel yöntemlerle bu iki değişken arasındaki ilişkinin niteliğinin incelenmesini içermektedir.

Gençliğin değerlerine ilişkin araştırmalar daha ziyade çeşitli sosyo-demografik bağımsız değişkenle değerler arasındaki ilişkiye odaklanmışken araştırmamız bunun yanında boş zaman etkinlikleri gibi gençlerin sosyal kimlik ve rollerini belirlemelerinde, kişiliklerini geliştirmelerinde aktif rol oynayan toplumsal bir kurumla değerler arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır.

Bu araştırma Türkiye'nin birçok ilinden daha çok nüfusa sahip bir ilçesindeki lise gençliği araştırma evreninde gençliğin değerleri ile boş zaman etkinliklerini inceleyerek uygulamalı sosyal bilim yazınına güncel katkı sağlamaktadır.

1. Kavramsal Çözümleme

Bu başlık altında araştırmanın odak noktasına geçilmeden önce kısaca gençlik dönemi psiko-sosyal özellikleriyle özetlenecek, değerler konusuna sosyolojik

açından değinilecektir. Değer araştırmalarının önemli araçlarından olan değerlere dair sınıflamalardan Schwartz'a ait olan sınıflama kısaca betimlenecektir. Ardından gençlerin yaşamında boş zaman etkinliklerinin yeri ve önemine değinildikten sonra yöntem bölümüne geçilecektir.

1.1. Gençlik Dönemi ve Özellikleri

Gençlik; çocukluk ile erişkinlik arasında yer alan, gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlanma dönemi olarak tanımlanmaktadır. İlk ergenlik belirtile-riyle başlayan gençlik çağı, büyümenin durmasına kadar sürer ve 12-21 yaşları ara-sındaki dönemi kapsar (Yörükoğlu, 1996:13).Gençlik dönemi bedensel ve ruhsal özellikleriyle bilgi, deneyim ve yaşantı birikimiyle insan yaşamının gelecekerişkinlik, olgunluk çağlarını etkiler. Gençlik, bedensel değışme ve gelişmeyle başlayan; ruhsal, toplumsal değışme ve gelişmeyle devam eden bir dönemdir (Köknel, 2001:168).

Sosyolojik bakış açısıyla gençlik; yaş, cinsiyet, duygu durumu gibi birtakım ortak özelliklere sahip bireylerden oluşan toplumsal kategoridir. Gençlik dönemi aynı zamanda toplumsal hayata hazırlık evresidir. Toplum, gençleri yetiştikleri sos-yal bünyeyi ve o bünyeye ait temel özellikleri hem koruyacak hem de çağın gerek-lerine göre zenginleştirip kendisinden sonra geleceklere aktaracak sosyal potansiyel olarak görür. (Bayhan, 1997:208).

Bir gençlik kategorisi olarak lise gençliği, çocuklukla yetişkinliği birbirine bağlayan bir köprü gibidir. Lise genci, topluma katılabilmek; yetişkinler arasında yer alabilmek, söz ve kimlik sahibi olabilmek için bir takım bilgi ve beceriler kazanmak-tadır. Bu süreçte genç; “kim olduğu, neye niçin inandığı, ailesi ve toplum için ne anlam ifade ettiği, gelecekte meslek olarak ne yapacağı” gibi uzayıp giden bir soru ve kaygı yumağı ile karşı karşıyadır.

Hızlı toplumsal dönüşümlerden en çok etkilenen kesimlerin başında gençlik gelmektedir. Çünkü toplumsal dönüşümlerin merkeze aldığı bireyselleşme; hareket yeteneğini, gençler için daha çok sunmaktadır. Gençlerin bu yeteneği kullanma bi-

çimleri ise birbirinden oldukça farklıdır. Bu farklılık bireyselleşmenin temel hedefleriyle ilgili olduğu gibi gençlerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeyleri ile de ilgilidir (Doğan, 2009:502).

Gençlik dönemi; kimlik ve kişilik kazanma, cinsel çatışmaları çözme, duygusal olgunluğa erişme, kendi davranışlarına yön verecek yeni değerler bulup benimseme, çevresiyle uyumlu, dengeli ilişkiler kurma gibi birtakım sorunlarla yüzleşilen bir dönemdir (Ekşi, 1990: 128). Genel olarak sorgulama ve arayış niteliği gösteren bu dönemde genç birey kendi değerlerini belirleme sürecini yaşarken toplumun değer yargılarındaki hızlı değişimden de etkilenebilmektedir (Kıran, 2016:24). Bu dönemde kimlik ve kişiliğin oluşmasında, dünyaya bakışta ve problemlerin çözümünde değerler oldukça önemli bir role sahiptir (Aydın, 2003:246).

Gençliğin iyi tanınması, sorunlarının doğru tespit edilmesi ve bunlara çözümler geliştirilmesi; psiko-sosyal ve kültürel çevrenin gencin kişiliği üzerindeki etkilerini yapısal-işlevsel ilişkiler içinde değerlendirmeyi gerektirir (Özyurt ve Doğan, 2002:26). Bilişim ve iletişim teknolojilerinin hızla geliştiği bu değişim çağında toplumun değer yargılarındaki farklılaşmalar doğal olarak gençleri ve onların değer yönelimlerini de etkilemektedir.

1.2. Sosyolojik Açıdan Değerler

Değer kavramı insan hayatında öncelikli bir konuma sahiptir. Çünkü insanın eylemleri ya bir gerçeği tanımak ya bir hakikati araştırmak ya da bir değeri ortaya koymak amacına yöneliktir. Dini, hukuki, ekonomik, estetik ve ahlaki sınıflandırmalar (Topçu, 2013:204-207) altında karşımıza çıkan değer kavramı; genel olarak doğru, iyi ve güzel şeklinde ortaya çıkar ve olmuş olanı (hakikat) değil olması arzu edileni ifade eder. İnançların öncülüğünde şekillenen değerler; olgular ve nesnelere hakkında ihtiyaç ve ideallere göre verilen yargıları ifade eder. Bir toplumda değerlerin yaygın ve devamlı olmaları kabul edilebilir, tekrar edilebilir olmalarına bağlıdır (Bolay, 1997:93). Genel olarak benimsenmeyen bireysel, öznel, duygu ve istekler; değer hükümleri ortaya koyamazlar. Ancak bireysel davranışların toplumsal davranış kalıplarına dönüşebilmesi; paylaşılma, tekrar, süreklilik ve öğrenilme şartlarına

bağlıdır (Doğan, 2009:314). Nihayetinde değer hükümleri ortaya koydukları istek ve duygularla bireyleri, aynı hükümleri benimseyen üyelerden oluşan bir topluma bağlarlar (Topçu, 2013:206-07).

Değerler, kültüre ve topluma anlam katan ölçütlerdir ve toplumda paylaşırlırlar. İnsan davranışlarının, tavır ve hareketlerinin yönlendiricileri olan değerler, toplumun işleyişinde hayati bir role sahiptirler ve çok önemli toplumsal gerçeklikler olarak varlık gösterirler (Günay, 2012:27).

Değer kavramı, değerlerin bireysel ve toplumsal hayattaki yeri ve önemi felsefi, sosyolojik ve psikolojik açılardan ele alınmış ve incelenmiştir (Durkheim, 1905; Weber, 1968; Fraenkel, 1977; Schwartz, 1992). Sosyal bilimlerde değerler üzerine yapılan çalışmalarda genellikle bireylerin ya da grupların değer öncelikleri ile onların kültürel geçmişleri, sosyal yapı içindeki deneyimleri, tutum ve davranışları arasındaki ilişkisi üzerinde durulmaktadır (Rokeach,1973; Schwartz, 2006). Sosyolojik bakış açısıyla yapılan araştırmalarda ise genellikle değerler ile yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, dindarlık gibi yapısal faktörlerin ilişkisi üzerinde durulduğu ve bunların değer önceliklerine etkilerinin ortaya konmaya çalışıldığı görülmektedir (Çukur vd. 2004; Kıran, 2016; Morsümbül, 2014).

Aile, eğitim, din gibi toplumsal yapıyı oluşturan kurumlar değerlerin benimsenmesi, yaygınlaştırılması ve sonraki kuşaklara aktarılmasında aktif işlevlere sahiptir. Yine toplumda iyi-kötü kriterleri, ideal düşünme ve davranma yolları değerler tarafından oluşturulur. Dolayısıyla toplumdaki sosyal kontrol ve ödüllendirme değerler üzerinden gerçekleştirilir (Özensel, 2003:219). Kişilerin ve birliktekilerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılan değerler; bireylerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli görülen maddi kültür nesnelere çeker ve her toplumda ideal düşünme ve davranma yolları, değerler tarafından işaret edilir. Ayrıca değerler, kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde de onlara rehberlik eder (Fichter, 2001:150).

Belli bir değerler sistemi içinde doğan birey; ailesi, sosyal çevresi, eğitim kurumları, kitle iletişim araçları gibi çeşitli toplumsallaşma araçları vasıtasıyla toplumun değerlerini benimsemeye başlar ve bu değerleri içselleştirerek kendi değerlerini oluşturur (Güngör, 1998:70-71).

Sosyolojide değerler; bireyler, gruplar, örüntüler, hedefler ve sosyokültürel nesnelere üzerindeki değerlendirmelere dayanan ölçütlere göre tanımlanabilir. Bu noktadan hareketle değer; özel eylemleri ve amaçları yargılamada temel bir standart (ölçüt) sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlılıklarıyla oluşmuş soyut, genelleştirilmiş davranış ilkeleridir (Theodorson ve Theodorson, 1979: 455). Sosyolojik açıdan yapılan değer tanımlarında genellikle en sık vurgulanan kavramlar; inançlar, eğilimler, normatif standartlar ve amaçtır (Mehmedoğlu, 2006a:252).

Adalet, özgürlük, vatanseverlik ve aşk gibi konularda görülebileceği gibi değerleri oluşturan özgül normlar üzerinde ortak bir anlamlandırma mümkün olmayabilir. Ancak bu hiçbir zaman değerlerin, bireylerin davranışları üzerindeki yönlendirici etkisini ortadan kaldırmaz. Zaten, kişilerin sosyal yaşamındaki herhangi bir eylemi tek bir değer standardına göre şekillenmez (Topçuoğlu, 1999:11). Fakat ne şekilde olursa olsun; değerler arasında bir uzlaşma vardır. Bir kimse demokrasiye çok değer veriyorsa, herhangi bir şekilde antidemokratik bir anlayışa aynı şekilde değer veremez. Aynı doğrultuda bireyin demokrasiye verdiği değerle birlikte farklılıklara değer vermesi de kaçınılmaz görülmektedir. Onun için artık değerli olan şeyler farklılıklardır. Aksi bir durum o kişiden beklenemez. Eğer bu durumda olan kişi farklılıkları değil de anti demokratik bir tutum olarak tek bir davranışı dayatıyorsa, bu durum o kişinin o değeri benimsememesinin bir göstergesi olarak yorumlanır (Özenel & Koçak, 2004: 41).

Kişinin toplumdaki çoğul sosyal rolleri, değerler hiyerarşisine göre düzenlenir. Mesela bir din adamının dini rolünü; ekonomik, siyasal ve diğer rollerden daha yüksekte tutması beklenir. Başka bir deyişle toplum, rolleri sosyal değer dereceleri ile çepeçevre kuşatır (Fichter, 2001: 146). Böylelikle her gün tecrübe edilen gerçek-

liğin önemli unsurları olan değerler, bireyin hayatını derinden etkiler. Beşeri var oluşun anlamına katkıda bulunan değerler; bazı motivasyonları oluşturmada, nesnelere kavramada ve düşünmede bireylere rehberlik eder. Değerler bireyin hayatının her döneminde; eş, arkadaş, meslek, grup gibi bütün tercihlerinde aktiftir. Ömür boyu sürecek bağılıklar üreten değerler, bazen kişilere nasıl ölünmesi gerektiğini bile telkin edebilirler (Kilby, 1993: 55).

1.3. Schwarz'ın Değer Sınıflaması

Rokeach, Williams ve Kluckhohn'un değer yaklaşımlarını benimseyen Schwartz'a göre değerler; bireylerin kendilerini, başkalarını ve olayları değerlendirme, eylemlerini seçme ve meşrulaştırmada kullandıkları ölçütlerdir. Schwartz (1992), araştırmasında değerlerin önemini ve merkeziliğini belirlemek amacıyla şu temel soruları cevaplamaya çalışır: Bireylerin değer öncelikleri onların toplumsal davranışlarını nasıl etkilemektedir? Bireylerin toplumsal yapıdaki eğitim, yaş, cinsiyet ve meslek gibi değişkenlere göre oluşturdukları grupsal konumlarına dayalı tecrübeleri onların değer önceliklerini nasıl etkiler? Bireylerin travma, aile içi ilişkiler, göç gibi biricik tecrübeleri değer önceliklerini değiştirmekte midir? Bireylerin inandığı değer öncelikleri onların davranışsal yöntemlerini ve tercihlerini nasıl etkilemektedir? Değer önceliklerindeki uluslararası ve kültürlerarası farklılıklar nelerdir? Schwartz ve Bilsky, bu soruların cevaplarını oluşturulan kuram çerçevesinde önce yedi ülkeden (Schwartz ve Bilsky; 1985, 1990) ardından yirmi ülkeden toplanan verilerle araştırır.

Muhafazakârlık ana değer grubu geleneksellik, güvenlik ve uyum alt değer tiplerinden oluşmaktadır. Bunlar toplumun var olan ilişkilerinin, bireyin huzurunun sürekliliğini, başkalarına zarar verebilecek, toplumsal beklentilere aykırı eylemlerin sınırlandırılmasını, toplumsal kültüre, dini geleneklere, fikirlere saygı ve bağlılığı ifade etmektedir. Kendini aşma ana değer grubu iyilikseverlik ve evrensellik alt değer tiplerinden oluşmaktadır. Bunlar anlayış, hoşgörü, tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmeye dayalıdır. Değişime açıklık ana değer grubu yenilikçilik ve özerklik alt

değer tiplerinden oluşmaktadır. Bunlar heyecan ve yenilik arayışı ile düşünce ve eylemde bağımsızlığı ifade etmektedir. Kendini güçlendirme ana değer grubu ise güç, başarı ve hazcılık alt değer tiplerinden oluşmaktadır. Bu değer tipleri ise kişisel başarı, toplumsal konum, insanlar üzerinde denetim kurma (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 61) gibi özellikleri ön plana çıkarmaktadır.

1.4. Boş Zaman Etkinlikleri ve Gençler

Belli bir süre alan, amaçlı bir dizi eylemliliği kapsayan iş; çoğu kez, zorunluluk, disiplin, örgütsel normlara dayanma gibi formalist bir yapılanmaya dayanır. Bireyin serbest hareketini devre dışı bırakan işin doğasında bireyin iradesine hükmeden bir zorunluluk vardır. Çalışmanın önceliğini esas alan bu yaklaşımla işten artan, geriye kalan, bağlayıcılık ve zorunluluktan uzak bir zaman olarak tanımlanabilecek olan boş zaman dilimi; kişinin özgür iradesiyle tasarrufta bulunacağı bir zaman dilimidir (Argan, 2013: 37-39).

Evrensel, zorunlu ve önemli bir toplumsal kurum olarak boş zamanlar kurumu; dinlenme, eğlenme ve zevk alma gibi olguları içeren genellikle bilgilenme, sanatsal etkinlik ve hobi olan davranışlarla şekillenmektedir. Oyun oynama, spor yapma gibi alt kurumsallaşmaları da içeren boş zamanlar; kültürlenme olarak kendini göstermektedir. Kültürlenme ise en belirgin olarak okuma, dinleme ve seyretme yollarıyla olmaktadır. Bütün bunlar sosyal aktörlerce farklı anlamlar ifade eder. Mesela ders hazırlamakta olan öğretmen için okuma, maça hazırlanan sporcu için antrenman, beste yapan müzisyen için notaları düzenleme birer serbest zaman etkinliği değildir (Aydın, 2011: 217-218).

Boş zaman, “bireyin çalışma ve diğer görevlerinden sonra özgür olarak dinlenme, eğlenme, toplumsal başarı ya da kişisel gelişmesi için kullandığı zaman”dır (Tezcan, 1982:10). Boş zaman etkinliği kavramı da bireyin iş dışı yaşam sürecinde katıldığı faaliyetleri/uğraşları ifade etmektedir. Uluslararası Boş Zamanları İnceleme Grubu, boş zaman etkinliğini; “kişinin mesleki, ailesel ve toplumsal ödevlerini yerine getirdikten sonra özgür iradesiyle girişebileceği dinlenme, eğlenme, bilgi ya da

becerilerini geliştirme, toplum yaşamına gönüllü olarak katılma gibi bir dizi uğraşlar” (Tezcan, 1982:10) olarak tanımlamaktadır.

Boş zamanların; sorumluluk taşıyan bir görev olma; iş hayatının ortaya çıkardığı, bedensel yorgunluğu, zihinsel gerilimi azaltma ve boş vakit geçirme; tekdüzelikten kaçıp kurtulmayı sağlama, eğlendirme ve stresi giderme; fiziksel ve zihinsel kapasitenin gelişmesine uygun yeni koşullarla kişilik geliştirme gibi temel işlevleri bulunmaktadır (Hacıoğlu vd., 2009: 28).

Yapılan çeşitli alan araştırmalarında gençlerin boş zamanlarını değerlendirme konusunda yüksek bir duyarlılık sergilemedikleri, pasif etkinliklere yöneldikleri ve boş zaman etkinliklerinin ekonomik imkânlar, tesislerin yeterliliği ve ayrılabilen zamanla sınırlı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (WTO, 2004; Kır, 2007; Ersoy ve Güldemir, 2008; Sabbağ ve Aksoy, 2011). Bununla birlikte boş zamanlar; gençlere sosyal kimliklerini, rollerini ve anatomilerini keşfetme fırsatı sunmaktadır (Gökçe, 2008: 9). Ayrıca gençlerin eğitim ve kültür seviyesi yükseldikçe boş zaman etkinliklerine katılımları artmakta ve bu etkinlikler onları öğrenmeye cesaretlendirmekte; onlara disiplin, öz denetim ve sorun çözme alışkanlığı kazandırmaktadır. Boş zaman etkinlikleriyle ilişkili beceriler, gençlerin eğitim hayatlarına destekleyici katkı sunmaktadır (Bergin, 1992: 226-227).

Boş zaman etkinlikleri genel olarak bireylerin yaşamlarını etkilediği gibi onların bireysel özelliklerine göre çeşitlilik de göstermektedir. Pek çok araştırmaya göre; boş zaman etkinliklerini tercih cinsiyete, yaşa, gelir düzeyine, eğitime, mesleğe, statüye, çalışma durumuna, çevreye ve daha pek çok değişkene göre farklılık göstermektedir (Sabbağ ve Aksoy, 2011; Kır, 2007, Arslan, 2014).

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı lise gençliğinin değer yönelimleriyle boş zaman etkinlikleri arasındaki ilişkinin nasıl şekillendiğini saptamaktır. Ayrıca bu araştırma;

değerleri alan araştırmalarında genelde yapıldığı gibi belli ölçekler aracılığı ile betimsel analizlere imkân verecek şekilde tespit etmenin ötesinde ölçek aracılığı ile tespit edilen değerlerin boş zamanlar gibi sosyal kontrolün az olduğu varsayılan bir alanda yapılan etkinliklerle ilişkilendirilmesiyle zengin bulgulara ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu amaç gerçekleştirilirken her iki değişkenin gençliğin bazı demografik özelliklerine göre anlamlı farklılaşmalar gösterip göstermediğini incelemektir.

Araştırmada cevabı aranan sorular şunlardır:

1. Lise gençliğinin değer yönelimleri ve cinsiyet arasında ilişki var mıdır?
2. Lise gençliğinin değer yönelimleri ve devam ettikleri okul türleri arasında ilişki var mıdır?
3. Lise gençliğinin boş zaman etkinlikleri ve okul türleri arasında ilişki var mıdır?
4. Lise gençliğinin değer yönelimleri “değer-davranış ilişkisi” gruplarına göre farklılaşmakta mıdır?

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nicel veri toplama tekniklerinden anket tekniği kullanılmış olup betimsel ve ilişkisel tarama modeli esas alınmaktadır (Büyüköztürk v.d., 2010:232). Betimsel araştırmalar, var olan durumu olduğu şekliyle ortaya koymaya yönelik araştırmalarken ilişkisel araştırmalar değişkenler arasındaki muhtemel ilişki ve bağlantıları incelemeyi amaçlar (Büyüköztürk vd., 2010:21-22). Bu araştırma, gençlerin değer yönelimleri ile boş zaman etkinlikleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçladığından betimsel olmanın yanında ilişkisel bir araştırmadır.

2.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini lise öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem ise Samsun Çarşamba ilçesinde 2018-2019 öğretim yılında çeşitli türde liselere devam eden öğrenciler arasından tabakalı tesadüfî örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemi, 7681 kişilik çalışma evreninden (+) (-) %5 güven seviyesinde 341 lise üçüncü sınıf öğrencisidir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın veri toplama aracı olan anket formu; katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini, boş zaman etkinliklerini tespit etmeye yönelik 19 soruluk bölüm ve gençlerin davranışlarına yön veren değerleri belirlemeye yönelik 40 maddeden oluşan Schwartz ve arkadaşlarının geliştirmiş oldukları Portre Değerler Ölçeğinden oluşmaktadır (Schwartz vd., 2001).

Taslak veri toplama formu geliştirmek amacıyla öğrencilerle görüşmeler yapılmış, konuyla ilgili önceki çalışmalar taranmıştır. Boş zamanda uygulamaya dönük 19etkinlik cümlesi 5’li Likert tipi cevap formuna yerleştirilmiş böylelikle gençlerin hem boş zaman etkinliklerini hem de bu etkinlikleri uygulama sıklıklarını tespit etmek amaçlanmıştır. İlgili tablolarda görülebileceği gibi çeşitli analizler yapabilmek amacıyla boş zaman etkinliklerine ilişkin 19 ifadeden 9’u “aktiflik isteyen etkinlikler”, 10’u da “zaman geçirmeye yönelik etkinlikler” olarak gruplandırılmıştır. Ayrıca araştırmanın verilerini zenginleştirmek için gençlerin değerleriyle davranışları arasındaki ilişkiye dair bir soru sorulmuştur.

Portre Değerler Ölçeği ise; Schwartz ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş, Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek katılımcıların sahip oldukları on değer boyutu ve bunların gruplandırılmasından oluşan dört temel değer grubunu tespit etmeye çalışmaktadır. 40 maddeden oluşan ölçekte her bir maddede üçüncü bir kişinin özellikleri betimlenmekte ve katılımcılardan bu betimlenenlerin kendilerine ne kadar benzediğini 6’lı Likert tipi ölçeklendirme yöntemiyle belirlemeleri istenmektedir. Özyönelim, Hazcılık ve Uyarılım değer tipleri Yeniliğe Açıklık değer grubunu; Uyma, Geleneksellik ve Güvenlik değer tipleri, Muhafazacı Yaklaşım değer grubunu, Evrensellik ve İyilikseverlik değer tipleri Özaşkınlık değer grubunu, Güç, Başarı ve Hazcılık değer tipleri ise Özgenişletim değer grubunu oluşturmaktadır (Schwartz vd. 2001).

Demirutku ve Sümer’in (2010) Portre Değerler Anketi’ni Türkçeye uyarlama çalışmalarında iç tutarlılık katsayısı, özerklik için .56 (en düşük değer), başarı değer tipi için .82 (en yüksek değer) bulunmuştur.

Araştırma evrenini oluşturan lise öğrencilerinin önce sosyo demografik özelliklerini betimleyici frekans ve yüzdelik dağılımları çıkarılmış, ardından ölçeğin toplam puanları için aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri bulunmuştur. Nicel gruplara normallik testi yapılarak normal dağılım özelliğine sahip olmalarından dolayı parametrik testler uygulanmıştır. ANOVA sonucu gruplar arasında fark çıktığında bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için varyanslar homojen olduğunda Post-hoc Tukey testi, varyanslar homojen olmadığından Post-hoc Tamhane testi yapılmış, sonuçları aktarılmıştır. Verilerin SPSS de anlamlılık seviyesi ,05 olarak belirlenmiştir. Portre Değerler Ölçeğinin Cronbach Alpha korelasyon katsayısının ,860 olduğu tespit edilmiştir.

3. Bulgular

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%
Kız	198	58,1
Erkek	143	41,9
Toplam	341	100,0

Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında kız öğrencilerin katılımının (%58,1) erkek öğrencilerin katılımına (%41,9) göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Okul Türleri	Sayı	%
Meslek Lisesi	104	30,5
Anadolu Lisesi	84	24,6
Fen Lisesi	52	15,2
İmam Hatip Lisesi	101	29,6
Toplam	341	100,0

Uygulama yapılan okullarda ankete katılan öğrenci dağılımı incelendiğinde katılımcıların %30,5'inin Meslek Lisesinden, %24,6'sının Anadolu Lisesinden,

%15,2'sinin Fen Lisesinden ve %29,6'sının İmam Hatip Lisesinde olduğu görülmektedir. Anket uygulanan öğrencilerin okullara göre dağılımı, bu okul türlerinde öğrenim gören toplam öğrenci sayıları ile orantılı olarak belirlenmiştir.

Tablo 3: *Portre Değerler Ölçeği Değer Boyutlarının Güvenirlilik Katsayıları, Ortalama ve Standart Sapmaları*

Alt Değer Boyutları	N	Cronbach's Alpha	Ortalama	Standart Sapma
Evrenselcilik	341	,792	29,2610	5,29088
İyilikseverlik	341	,661	18,7185	3,71680
Özerklik (Özyönelim)	341	,621	18,6012	3,56361
Hazcılık	341	,577	18,4340	3,78999
Güvenlik	341	,597	18,2669	3,79888
Uyumluluk	341	,645	17,8592	3,81685
Yenilikçilik (Uyarılma)	341	,564	17,4692	3,80670
Başarı	341	,729	16,8270	4,59052
Geleneksellik	341	,532	16,8094	3,72140
Güç	341	,620	10,8622	3,97807
Üst Değer Boyutları				
Muhafazakârlık	341	,738	52,9355	9,18224
Kendini Aşma	341	,770	47,9795	8,24494
Kendini Güçlendirme	341	,738	46,1232	10,04297
Değişime Açıklık	341	,752	36,0704	6,60043

Araştırma bulgularına göre, gençlerin alt değer boyutlarının önemsenme sıralaması şu şekildedir: evrensellik, iyilikseverlik, özerklik, hazcılık, güvenlik, uyumluluk, yenilikçilik, başarı, geleneksellik ve güç. Gençlerin kendini aşma üst değer boyutunda yer alan evrenselcilik ve iyilikseverliğe önem verdikleri görülmektedir. Gençlerin en az önemi ise geleneksellik ve güç değerlerine verdikleri görülmektedir. Üst değer boyutlarında ise gençler; en çok muhafazakârlığa en az değişime açıklığa önem veriyor görünmektedir. Bu durum gençlerin, değişimden ziyade düzenin devamlılığını ve toplumsal değerleri bireysel değerlerden daha çok önemstediklerini göstermektedir.

Tablo 4: *Muhafazakârlık Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları*

Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	t Testi		
				t	Sd	p

Muhafazakârlık	Kız	198	53,98	8,457	2,515	339	,012
	Erkek	143	51,47	9,947			

Örnekleme oluşturan gençlerin muhafazakârlık puanlarının cinsiyet değişimine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı ve kızlar lehinedir ($t=2,515$; $p<,05$).

Tablo 5: Kendini Aşma (Özaşkınlık) Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	t Testi		
					t	Sd	p
Kendini Aşma	Kız	198	49,80	6,785	4,971	339	,000
	Erkek	143	45,45	9,372			

Gençlerin kendini aşma puanlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. ($t=4,971$; $p<,05$). Bu farklılık kızların lehine gerçekleşmiştir.

Tablo 6: Kendini Güçlendirme (Özgenişletim) Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	t Testi		
					t	Sd	p
Kendini Güçlendirme	Kız	198	45,94	9,434	,386	339	,70
	Erkek	143	46,37	10,858			

Gençlerin kendini güçlendirme puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. ($t=,386$; $p>,05$).

Tablo 7: Değişime Açıklık Puanlarının Cinsiyete Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	t Testi		
					t	Sd	p
Değişime Açıklık	Kız	198	36,83	5,782	2,549	339	,01
	Erkek	143	35,00	7,480			

Gençlerin değişime açıklık puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t=2,549$; $p<,05$).

Tablo 8: Muhafazakârlık Puanlarının Okul Türlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Muhafazakârlık	Meslek Lisesi	104	54,307	8,635	G. Arası	282,105	3	94,035		
	Anadolu Li-	84	52,285	8,424	G. İçi	28384,476	337	84,227		
	Fen Lisesi	52	52,384	8,677	Toplam	28666,581	340		1,116	,342
	İmam H. L..	101	52,346	10,475						
	Toplam	341	52,935	9,182						

Gençlerin muhafazakârlık puanlarının öğrenim gördükleri okul türlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,116$; $p>,05$).

Tablo 9: Kendini Aşma (Özaşkınlık) Puanlarının Okul Türlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Kendini Aşma	Meslek Lisesi	104	47,567	7,133	G. Arası	1015,343	3	338,448		
	Anadolu Lisesi	84	50,250	5,626	G. İçi	22097,513	337	65,571		
	Fen Lisesi	52	49,326	7,061	Toplam	23112,856	340		5,162	,002
	İmam H. L.	101	45,821	10,809						
	Toplam	341	47,979	8,244						

Gençlerin kendini aşma değer puanlarının öğrenim gördükleri okul türlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F= 5,162$; $p<,05$). Farklılığın kaynağını tespit etmek için Post-Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış ve farklılığın Anadolu Lisesi öğrencileri ile İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin kendilerini aşma puanlarının ortalamalarından kaynaklandığı görülmüştür.

Tablo 10: Kendini Güçlendirme (Özgenişletim) Puanlarının Okul Türlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Kendini Güçlendirme	<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Meslek Lisesi	104	46,038	9,368	G. Arası	257,912	3	85,971			
Anadolu Lisesi	84	47,297	8,473	G. İçi	34034,915	337	100,994			
Fen Lisesi	52	46,596	8,462	Toplam	34292,827	340			,851	,467
İmam Hatip L.	101	44,990	12,402							
Toplam	341	46,123	10,042							

Gençlerin kendini güçlendirme puanlarının öğrenim gördükleri okul türlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,851$; $p>,05$).

Tablo 11: Değişime Açıklık (Yenilikçilik) Puanlarının Okul Türlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Değişime Açıklık	<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Meslek Lisesi	104	36,471	6,223	G. Arası	920,735	3	306,912			
Anadolu Lisesi	84	37,416	5,097	G. İçi	13891,575	337	41,221			
Fen Lisesi	52	37,807	4,572	Toplam	14812,311	340			7,445	,000
İmam Hatip L.	101	33,643	8,172							
Toplam	341	36,070	6,600							

Gençlerin değişime açıklık puanlarının öğrenim gördükleri okul türlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F= 7,445$; $p<,05$). Farklılığın kaynağını tespit etmek için Post-Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış ve farklılığın İmam Hatip Lisesi öğrencileri ile diğer okul türlerine devam eden öğrencilerin değişime açıklık puanlarının ortalamalarından kaynaklandığı görülmüştür.

Çalışmanın ikinci odak noktası olan gençlerin boş zaman etkinliklerini belirlemek amacıyla uygulanan ölçekte yer alan on dokuz ifade amaçlarının belirginliğine ve aktiflik gerektirme durumlarına göre iki gruba ayrılmıştır. Bu gruplar da “ak-

tiflik isteyen” ve “zaman geçirmeye yönelik” boş zaman etkinlikleri şeklinde adlandırılmıştır. Buna göre gençlerin etkinliklerinin faktör analizi, ortalamaları ve standart sapmaları aşağıdaki gibidir.

Tablo 12: *Gençlerin Aktiflik İsteyen Boş Zaman Etkinlikleri Ortalamaları ve Standart Sapmaları*

İfadelerin Sıra Nu.	Etkinlik İfadeleri	$\bar{x}$	ss	N
1	Kitap, gazete, dergi okurum.	3,17	1,041	341
7	TV’de haber, belgesel, açık oturum v.b. programları izlerim	2,82	1,078	341
9	Sinema ve tiyatroya giderim	2,35	,945	341
10	Sportif aktivitelere katılırım.	2,81	1,205	341
13	Bilimsel ve kültürel faaliyetlere katılırım.	2,41	1,075	341
14	Siyasal etkinliklerde bulunurum (parti çalışmaları, topl. vs).	1,48	,896	341
15	Beceri gerektiren el işleri ve sanatla uğraşırım.	2,51	1,236	341
16	Bir müzik aleti çalarım; solo, koro, orkestraya katılırım.	1,66	1,083	341
18	Dini etkinliklere, sohbetlere katılırım.	2,25	1,089	341

Tablo 13: *Gençlerin Zaman Geçirmeye Yönelik Boş Zaman Etkinlikleri Ortalamaları ve Standart Sapmaları*

İfadelerin Sıra Nu.	Etkinlik İfadeleri	$\bar{x}$	ss	N
2	Müzik dinlerim.	4,14	,939	341
3	Ailemle vakit geçiririm.	3,89	,956	341
4	Komşularıma veya akrabalarıma giderim.	2,73	1,011	341
5	Kahvehaneye /kafeteryaya/ kafeye giderim.	2,67	1,087	341
6	TV’de dizi, eğlence, yarışma, spor v.b. programları izlerim.	3,11	1,140	341
8	Arkadaşlarımla birlikte zaman geçiririm.	3,71	,939	341
11	İnternet, telefon v.b. başında vakit geçiririm.	3,65	,975	341
12	Sosyal medyayı (facebook, instagram, vb.) kullanırım	3,73	1,142	341
17	Çarşı, pazar, fuar, park gibi şehir içi gezintilere çıkarım.	3,00	1,091	341
19	Hiçbir şeyle uğraşmam, dinlenirim.	2,44	1,127	341

Yukarıdaki iki tabloda yer alan ifadelere verilen cevapların ortalamaları incelendiğinde “amaçları belirgin” boş zaman etkinliklerinin ortalamalarının 3,17 ile 1,48 arasında (hepsinin ortalaması 2,49); “amaçları belirgin olmayan” boş zaman etkinliklerinin ortalamalarının ise 4,14 ile 2,44 arasında (hepsinin ortalaması 3,30) değiştiği görülmektedir. Bu verilerden yola çıkılarak ve boş zaman etkinlikleri arasında

aktiflik içeren ve amaçları belirgin olan etkinliklere nispeten daha az zaman ayrıldığı söylenebilir. Aşağıdaki tablo bu durumu özetlemektedir.

Tablo 14: Boş Zaman Etkinlik Gruplarının Güvenirlik Katsayıları, Ort. ve Standart Sapmaları

Etkinlik Grupları	N	Cronbach's Alpha	Ortalama	ss
Aktiflik İsteyen	341	,628	29,357	4,376
Zaman Geçirmeye Yönelik	341	,630	30,205	5,514
Tüm Etkinlikler	341	,717	59,563	7,975

Tablo 15: Aktiflik İsteyen Etkinlik Puanlarının Okul Türlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Amacı Belirgin	Meslek Lisesi	104	29,923	4,518	G. Arası	50,055	3	16,685	,870	,457
	Anadolu Lisesi	84	29,214	4,741	G. İçi	6462,297	337	19,176		
	Fen Lisesi	52	29,153	3,362	Toplam	6512,352	340			
	İmam Hatip L.	101	29,000	4,377						
	Toplam	341	29,357	4,376						

Gençlerin amacı belirgin boş zaman etkinlikleri puanlarının öğrenim gördükleri okul türlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,870$; $p>,05$).

Tablo 16: Zaman Geçirmeye Yönelik Etkinlik Puanlarının Okul Türlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri				ANOVA Sonuçları					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Amacı Bel. Olmayan	Meslek Lis.	104	29,105	5,387	G. Arası	426,750	3	142,250	4,836	,003
	AnadoluLis.	84	29,547	6,122	G. İçi	9912,880	337	29,415		
	Fen Lisesi	52	30,326	4,689	Toplam	10339,630	340			
	İmam H.Lis.	101	31,821	5,187						
	Toplam	341	30,205	5,514						

Gençlerin amacı belirgin olmayan boş zaman etkinlikleri puanlarının öğrenim gördükleri okul türlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda,

grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=4,836$; $p>,05$). Farklılığın kaynağını tespit etmek için Post-Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış ve farklılığın İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin; Meslek Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin her bir grubuyla arasında İmam Hatip Lisesi öğrencileri lehine $p<,05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Diğer grupların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Tablo 17: *Muhafazakârlık Puanlarının Aktiflik İsteyen Etkinlikler Puan Gruplarına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları*

	<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Muhafazakârlık	Düşük	14	54,2857	7,310	G. Arası	86,279	2	43,139	510	,601
	Orta	207	53,2029	9,494	G. İçi	28580,302	338	84,557		
	Yüksek	120	52,3167	8,846	Toplam	28666,581	340			
	Toplam	341	52,9355	9,182						

Gençlerin muhafazakârlık puanlarının amacı belirgin boş zaman etkinlikleri puan gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,510$; $p>,05$).

Tablo 18: *Kendini Güçlendirme Puanlarının Aktiflik İsteyen Etkinlikler Puan Gruplarına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları*

	<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
	Etkinlik	N	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Kendini Güçleme	Düşük	14	51,4286	6,123	G. Arası	1080,475	2	540,238	5,498	,004
	Orta	207	46,9855	10,154	G. İçi	33212,352	338	98,261		
	Yüksek	120	44,0167	9,823	Toplam	34292,827	340			
	Toplam	341	46,1232	10,042						

Gençlerin kendini güçlendirme puanlarının amacı belirgin boş zaman etkinlikleri puan gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların

aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=5,498$; $p<,05$). Farklılığın kaynağını tespit etmek için Post-Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış ve farklılığın amacı belirgin boş zaman etkinliklerinde yüksek ortalamaya sahip grup lehine $p<,05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Diğer grupların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Bu sonuca göre boş zamanları daha çok aktiflik isteyen etkinliklerle geçirme ile kendini güçlendirme değer yönelimi arasında ilişki vardır.

Tablo 19: Kendini Aşma Puanlarının Aktiflik İsteyen Etkinlikler Puan Gruplarına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuç.

	<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Kendini Aşma	Düşük	14	47,7143	7,258	G. Arası	26,396	2	13,198	,193	,824
	Orta	207	48,2029	8,222	G. İçi	23086,460	338	68,303		
	Yüksek	120	47,6250	8,438	Toplam	23112,856	340			
	Toplam	341	47,9795	8,244						

Gençlerin kendini aşma puanlarının amacı belirgin boş zaman etkinlikler puan gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=,193$; $p>,05$).

Tablo 20: Değişime Açıklık Puanlarının Aktiflik İsteyen Etkinlikler Puan Gruplarına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Değişime Açıklık	Düşük	14	38,4286	6,548	G. Arası	193,412	2	96,706	2,236	,108
	Orta	207	36,4155	6,976	G. İçi	14618,899	338	43,251		
	Yüksek	120	35,2000	5,823	Toplam	14812,311	340			
	Toplam	341	36,0704	6,600						

Gençlerin değişime açıklık puanlarının amacı belirgin boş zaman etkinlikler puan gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek ama-

ciyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=2,236; p>,05$).

Tablo 21: Muhafazakârlık Puanlarının Zaman Geçirmeye Yönelik Etkinlikler Puan Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Muhafaza- zakârlık	Düşük	128	54,0391	8,830	G. Arası	277,624	2	138,812	1,653	,193
	Orta	211	52,2370	9,320	G. İçi	28388,956	338	83,991		
	Yüksek	2	56,0000	15,556	Toplam	28666,581	340			
	Toplam	341	52,9355	9,182						

Gençlerin muhafazakârlık puanlarının amacı belirgin olmayan boş zaman etkinlikler puan gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,653; p>,05$).

Tablo 22: Kendini Güçlendirme Puanlarının Zaman Geçirmeye Yönelik Etkinlikler Puan Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Kendini Güçlen- dirme	Düşük	128	48,3750	9,294	G. Arası	1177,180	2	588,590	6,008	,003
	Orta	211	44,8483	10,263	G. İçi	33115,647	338	97,975		
	Yüksek	2	36,5000	4,949	Toplam	34292,827	340			
	Toplam	341	46,1232	10,042						

Gençlerin kendini güçlendirme puanlarının amacı belirgin olmayan boş zaman etkinlikleri puan gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=6,008; p<,05$). Farklılığın kaynağını tespit etmek için Post-Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış ve farklılığın amacı belirgin olmayan boş zaman etkinliklerinde düşük ortalamaya sahip grup lehine $p<,05$ önem düzeyinde anlamlı

bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Diğer grupların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Bu sonuca göre boş zamanları daha çok zaman geçirmeye yönelik etkinliklerle geçirme ile kendini güçlendirme değer yönelimi arasında ilişki vardır.

Tablo 23: Kendini Aşma Puanlarının Zaman Geçirmeye Yönelik Etkinlikler Puan Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Kendini Aşma	Düşük	128	49,1406	7,441	G. Arası	282,698	2	141,349	2,093	,125
	Orta	211	47,2986	8,586	G. İçi	22830,158	338	67,545		
	Yüksek	2	45,5000	17,677	Toplam	23112,856	340			
	Toplam	341	47,9795	8,244						

Gençlerin kendini aşma puanlarının amacı belirgin olmayan boş zaman etkinlikleri puan gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=2,093$; $p>,05$).

Tablo 24: Değişime Açıklık Puanlarının Zaman Geçirmeye Yönelik Etkinlikler Puan Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Değişime Açıklık	Düşük	128	36,6484	6,291	G. Arası	204,991	2	102,496	2,372	,095
	Orta	211	35,8009	6,714	G. İçi	14607,319	338	43,217		
	Yüksek	2	27,5000	10,606	Toplam	14812,311	340			
	Toplam	341	36,0704	6,600						

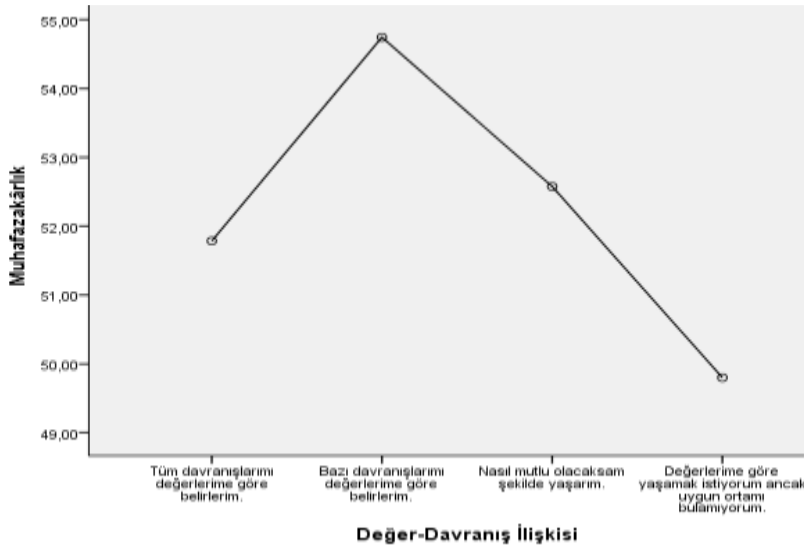
Gençlerin değişime açıklık puanlarının amacı belirgin olmayan boş zaman etkinlikleri puan gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=2,372$; $p>,05$).

Tablo 25: Gençlerin Muhafazakârlık Puanlarının “Değer Davranış İlişkisi” Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri			ANOVA Sonuçları						
	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Muhafazakârlık	Tüm davranışlarımı değerlerime göre belirlerim.	56	51,785	11,386	G. Arası	859,908	4	214,977		
	Bazı davranışlarımı değerlerime göre belirlerim.	109	54,743	8,396	G. İçi	27806,673	336	82,758		
	Nasıl mutlu olacağım o şekilde yaşamaya çalışırım.	147	52,748	8,407	Toplam	28666,581	340			
	Değerlerime göre yaşamak istiyorum ancak uygun ortamı bulamıyorum.	25	49,800	9,652						
	Toplam	337	52,935	9,182						

Gençlerin muhafazakârlık puanlarının değer davranış ilişkisi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=2,598$; $p<,05$). Muhafazakârlık puanlarının değer davranış ilişkisi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan ANOVA sonrası Post-Hoc LSD testi sonucunda; “Bazı davranışlarımı değerlerime göre belirlerim.” diyenlerle “Tüm davranışlarımı değerlerime göre belirlerim.” diyenler arasında, bazı davranışlarını değerlerine göre belirleyenler lehine; yine “Bazı davranışlarımı değerlerime göre belirlerim.” diyenlerle “Değerlerime göre yaşamak istiyorum ancak uygun ortamı bulamıyorum.” diyenler arasında, bazı davranışlarını değerlerine göre belirleyenler lehine $p<,05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, değer davranış ilişkisi değişkeni ile yapılan değerlendirmede bazı davranışlarını değerlerine göre belirleyenlerin muhafazakârlık değerleri, davranışlarına yön veren değerler bakımından diğerlerinden daha yüksek çıkmıştır.

Şekil 1: Değer- Davranış İlişkisi Gruplarının Muhafazakârlık Puanları

Tablo 26: Gençlerin Kendini Güçlendirme Puanlarının “Değer Davranış İlişkisi” Değişikliğine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

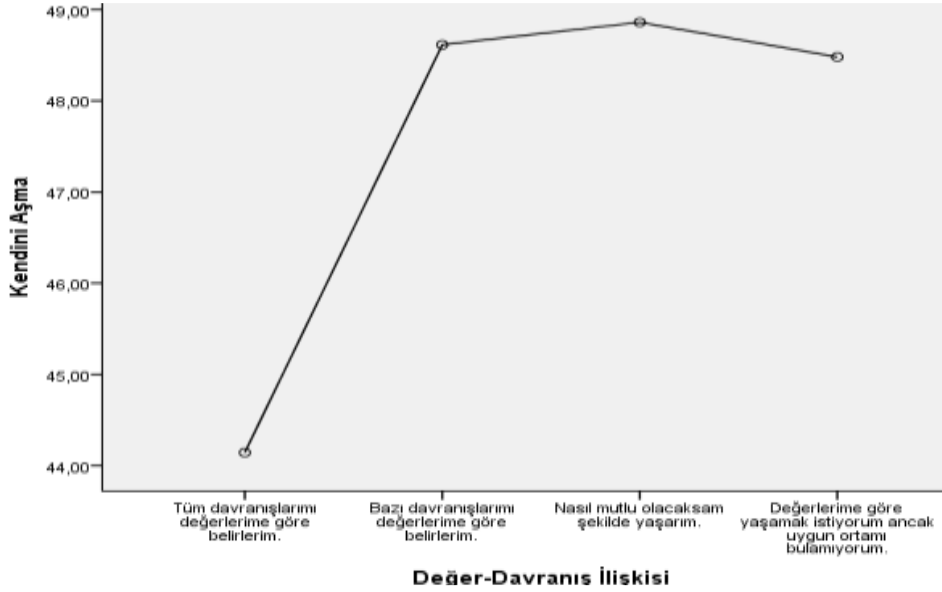
Gruplar	f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri			ANOVA Sonuçları					
	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Tüm davranışlarımı değerlerime göre belirlerim.	56	44,017	13,425	G. Arası	392,807	4	98,202		
Bazı davranışlarımı değerlerime göre belirlerim.	109	46,302	8,586	G. İçi	33900,020	336	100,893		
Nasıl mutlu olacağım o şekilde yaşamaya çalışırım.	147	46,863	9,599	Toplam	34292,827	340		,973	,422
Değerlerime göre yaşamak istiyorum ancak ortamı bulamıyorum.	25	45,200	9,793						
Toplam	337	46,123	10,042						

Gençlerin kendini güçlendirme puanlarının değer davranış ilişkisi değişikliğine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F= ,973; p>,05$).

Tablo 27: *Gençlerin Kendini Aşma Puanlarının “Değer Davranış İlişkisi” Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları*

	<i>f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri</i>				<i>ANOVA Sonuçları</i>					
	Gruplar	N	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Kendini Aşma	Tüm davranışlarımı değerlerime göre belirlerim.	56	44,142	11,146	G. Arası	1121,220	4	280,305		
	Bazı davranışlarımı değerlerime göre belirlerim.	109	48,614	7,591	G. İçi	21991,636	336	65,451	4,283	,002
	Nasıl mutlu olacağsam o şekilde yaşamaya çalışırım.	147	49,013	7,266	Toplam	23112,856	340			
	Değerlerime göre yaşamak istiyorum ancak uygun ortamı bulamıyorum.	25	48,480	6,795						
Toplam	337	47,979	8,244							

Gençlerin kendini aşma puanlarının değer davranış ilişkisi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=4,283$; $p<,05$). Kendini aşma puanlarının değer davranış ilişkisi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan ANOVA sonrası Post-Hoc Tamhane testi sonucunda; “Nasıl mutlu olacağsam o şekilde yaşamaya çalışırım.” diyenlerle “Tüm davranışlarımı değerlerime göre belirlerim.” diyenler arasında, mutluluğu esas alanlar lehine $p<,05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre değer davranış ilişkisi değişkeni ile yapılan değerlendirmede mutluluğu esas alanların kendini aşma değerleri, davranışlarına yön veren değerler bakımından diğerlerinden daha yüksek çıkmıştır.

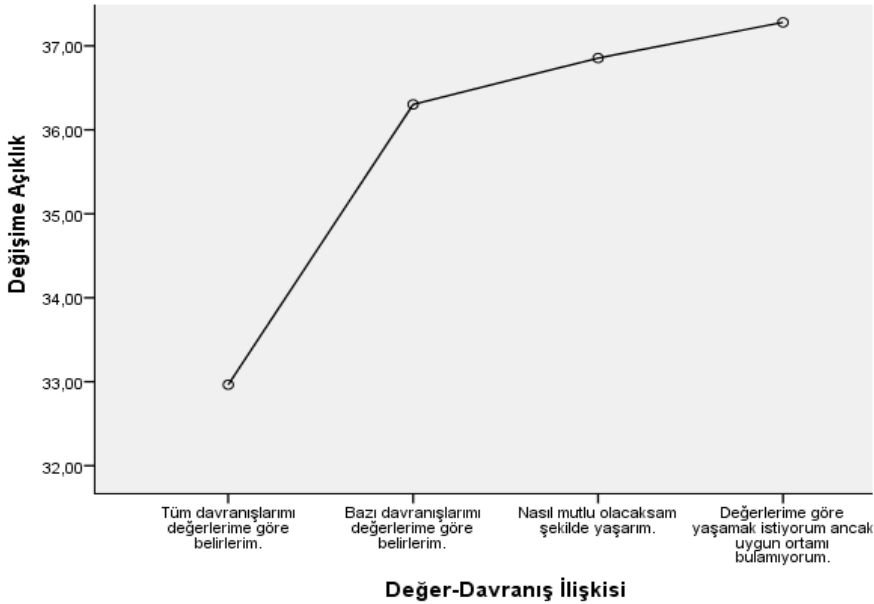

Şekil 2: Değer-Davranış İlişkisi Gruplarının Kendini Aşma Puanları

Tablo 28: Gençlerin Değişime Açıklık Puanlarının “Değer Davranış İlişkisi” Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	f, $\bar{x}$ ve ss Değerleri			ANOVA Sonuçları						
	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Değişime Açıklık	Tüm davranışlarımı değerlerime göre belirlerim.	56	32,964	8,769	G. Arası	678,537	4	169,634		
	Bazı davranışlarımı değerlerime göre belirlerim.	109	36,302	5,830	G. İçi	14133,774	336	42,065		
	Nasıl mutlu olacağım o şekilde yaşamaya çalışırım.	147	36,877	6,057	Toplam	14812,311	340		4,033	,003
	Değerlerime göre yaşamak istiyorum ancak uygun ortamı bulamıyorum.	25	37,280	5,741						
	Toplam	337	36,0706	6,60043						

Gençlerin değişime açıklık puanlarının değer davranış ilişkisi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=4,033$; $p<,05$). Değişime açıklık puanlarının değer davranış ilişkisi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan ANOVA sonrası Post-Hoc Tamhane testi sonucunda; “Nasıl mutlu olacaksam o şekilde yaşamaya çalışırım.” diyenlerle “Tüm davranışlarımı değerlerime göre belirlerim.” diyenler arasında, mutluluğu esas alanlar lehine $p<,05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre değer davranış ilişkisi değişkeni ile yapılan değerlendirmede mutluluğu esas alanların değişime açıklık değerleri, davranışlarına yön veren değerler bakımından ilk iki gruptan daha yüksek çıkmıştır.

Şekil 3: Değer-Davranış İlişkisi Gruplarının Değişime Açıklık Puanları

Sonuç ve Öneriler

Gençlerin alt değer boyutlarının önemsenme sıralaması; evrensellik, iyilik-severlik, özerklik, hazcılık, güvenlik, uyumluluk, yenilikçilik, başarı, geleneksellik

ve güç şeklindedir. Bu sonuçlarla Schwartz Değerler Ölçeği ile yapılan bazı araştırma sonuçları uyumlu görünmektedir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 70; Özdemir ve Koruklu, 2011: 199; Kıran ve Gül, 2016: 489; Bozdoğan, 2013: 58). Gençlerin davranışlarına yön verme bakımından en az önemli gördükleri alt değerler ise kendini güçlendirme değer boyutunda yer alan güç ve başarı değerleri ile muhafazakârlık değer boyutunda yer alan geleneksellik değeridir.

Gençlerin kendini aşma üst değer boyutunda yer alan evrenselcilik ve iyilikseverliğe önem vermeleri dikkat çekicidir. Evrenselcilik tüm insanların ve doğanın yararını gözetmeye yönelikken iyilikseverlik bireyin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirmeye dayanır. Bu anlamda gençlerin yakın ve uzak çevreleri arasında çok fazla bir ayırım yapmadıkları ve eğitim kurumları ile medyanın evrenselcilik ve iyilikseverlik doğrultusunda yönlendirmelerinin gençler üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Gençler alt değer boyutlarından en az önemi ise geleneksellik ve güç değerlerine vermektedir. Toplumsal değişimden buldukları dönem itibariyle yoğun olarak etkilenen gençlerin geleneksellik ilişkileri zayıf görünmekle birlikte yaşadıkları sosyo-kültürel şartların etkisiyle güç değeri konusunda da iddialı görünmektedirler. Üst değer boyutlarında ise gençler; en çok muhafazakârlığa en az değişime açıklığa önem veriyor görünmektedir. Bu durum gençlerin, değişimden ziyade düzenin devamlılığını ve toplumsal değerleri bireysel değerlerden daha çok önemsediklerini göstermektedir.

Gençlerin muhafazakârlık ($t=2,515$; $p<,05$), kendini aşma ($t=4,971$; $p<,05$) ve değişime açıklık ($t=2,549$; $p<,05$) puanlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark kızlar lehine istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna karşın kendini güçlendirme puanları cinsiyete göre anlamlı farklılaşmamaktadır ($t=,386$; $p>,05$). Yalmancı'nın (2009) ve Kıran & Gül'ün (2016) araştırmalarında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Değer yönelimlerinin cinsiyete göre farklılaşması çeşitli psiko-sosyal etkenlerle açıklanabilir.

Gençlerin temel değer boyutlarına verdikleri önem sıralaması muhafazakârlık, kendini aşma, kendini güçlendirme ve değişime açıklık şeklindedir. Gençler sosyalleşme süreçlerinin gereği olarak toplumsal değerleri tanıma ve kabullenme eğilimini, değişime açıklık şeklinde kendini gösterebilecek olan bireyleşme sürecinden önce yaşıyor görünmektedirler (Shaver, 1981: 125-132). Gençler değerler bağlamında; değişimden ziyade devamlılığı, bireysel tercihlerden ziyade toplumsal değerleri öncelemektedirler.

Temel değer boyutlarından muhafazakârlık (Tablo 8) ve kendini güçlendirme (Tablo 10) değeri puan ortalamaları okul türlerine göre anlamlı farklılaşmakta iken kendini aşma (Tablo 9) ve değişime açıklık (Tablo 11) değeri puan ortalamaları okul türlerine göre anlamlı farklılaşmaktadır. Bu durum öğrencilerin yaşadıkları sosyo-kültürel ortamla ilişkilendirilebilir. Her ne kadar nüfusu ve gelişmişliği ile birçok ilden ileri olsa da Çarşamba örneğinden seçilen örneklemin yarıya yakını köylerde (%46) ikamet etmektedir. Okul türü değişkeninin dışındaki diğer değişkenler gençlerin değer yönelimlerinde daha baskın bir etkiye sahip olabilir. Böyle bir çıkarsamaya örnekleminin % 95,8'i şehirde yaşayan ve İmam Hatip Lisesi dışında okullarda öğrenim gören gençlerden oluşan Kıran & Gül'ün (2016) araştırmasında temel değer boyutlarından elde edilen puan ortalamalarının okul türlerine göre anlamlı farklılaşmaması kanıt olarak gösterilebilir.

Kendini aşma değerinde Anadolu Lisesi öğrencilerinin ortalama puanlarının İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin ortalama puanlarına göre Anadolu Lisesi öğrencileri lehine anlamlı farklılaştığı tespit edilmiştir (Tablo 9). Değişime açıklık değerinde ise farklılık İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin ortalama puanları ile diğer okul türlerine devam eden öğrencilerin ortalama puanları arasında İmam Hatip Lisesi öğrencileri aleyhinedir (Tablo 11). Bu durum İmam Hatip Lisesinde verilen din eğitiminin niteliği ile ilişkilendirilebilir ki ayrı bir araştırma konusu olabilecek bir derinliğe sahiptir.

Boş zaman etkinlikleri alan yazınında genelde kültürel, sosyal, sportif etkinlikler gibi gruplandırmalara tabi tutularak incelenmektedir (Büküşoğlu & Bayturan, 2005:174). Bizim çalışmamızda ise gençlerin boş zaman etkinlikleri inceleme

imkânı üretmek amacıyla iki gruba ayrılmıştır. Böyle bir sınıflamada etkinliklerinin amacının belirgin olup olmaması ve aktiflik gerektirip gerektirmemesi ölçütü esas alınmıştır. Arslan da (2014) araştırmasında benzer bir gruplandırma yapmıştır.

Uygulanan 5'li Likert tipi boş zaman etkinlikleri anketi sonucunda gençlerin boş zamanlarında en çok tercih ettikleri ilk beş etkinlik sırasıyla müzik dinlemek, aile ile vakit geçirmek, sosyal medya ile meşgul olmak, arkadaşlarla zaman geçirmek ve internetle/telefonla meşgul olmaktır. Gruplandırılmış etkinliklerin analizinden gençlerin aktiflik içeren ve amaçları belirgin olan etkinliklere nispeten daha az zaman ayırdıkları sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 12-13).

Gençlerin aktiflik isteyen boş zaman etkinlik puanları, öğrenim gördükleri okul türlerine göre anlamlı bir farklılık göstermezken (Tablo 15); zaman geçirmeye yönelik boş zaman etkinlik puanları, öğrenim gördükleri okul türlerine göre anlamlı farklılaşmaktadır. Farklılık İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin puanları ile Meslek Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin her bir grubunun puanlarıyla İmam Hatip Lisesi öğrencileri lehine $p < ,05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılık olarak tespit edilmiştir (Tablo 16).

Gençlerin temel değer boyutlarındaki puanları ile gruplandırılmış amacı belirgin olan ve olmayan boş zaman etkinlikleri arasındaki farklılaşmamaları belirlemek için düzenlenen sekiz tablodan yalnızca ikisinde anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Buna göre hem boş zamanları daha çok aktiflik isteyen etkinliklerle geçirme ile kendini güçlendirme değer yönelimi arasında (Tablo 18) hem de boş zamanları daha çok zaman geçirmeye yönelik etkinliklerle geçirme ile kendini güçlendirme değer yönelimi arasında ilişki tespit edilmiştir (Tablo 22). Dolayısıyla kendini güçlendirme değeri puanları; her iki boş zaman etkinlik grubunun düşük puanlılar grubu ile diğer gruptakiler arasında düşük puanlılar lehine anlamlı farklılaşmaktadır.

Araştırmanın temel sorunsalı olan değer yönelimleri ile boş zaman etkinlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi bağlamında; temel değer boyutlarının anket formunda yer alan “değer-davranış ilişkisi” sorusu aracılığı ile elde edilen dört gruba göre farklılaşıp farklılaşmadığı dört tabloda incelenmiş, bu tabloların üçünde istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Buna göre değer davranış ilişkisi değişkeni

ile yapılan değerlendirmede bazı davranışlarını değerlerine göre belirleyenlerin muhafazakârlık değerleri, davranışlarına yön veren değerler bakımından diğerlerinden daha yüksek (Tablo 25); mutluluğu esas alanların kendini aşma değerleri, davranışlarına yön veren değerler bakımından diğerlerinden daha yüksek (Tablo 27); yine mutluluğu esas alanların değişime açıklık değerleri, davranışlarına yön veren değerler bakımından ilk iki gruptan daha yüksek çıkmıştır (Tablo 28).

Sonuç olarak lise gençliğinin davranışlarına yön veren değerler incelendiğinde daha ziyade bütün insanların eşit muamele görmesini ve farklı olanın anlaşılmasını, çevrenin korunması istemeyi içeren evrensellik değerine; insanlara yardım etme ve onların iyiliğini istemeyi içeren iyilikseverlik değerine; yeni fikirler bulma, yaratıcı olma ve kendi başına karar vermeyi içeren özerklik değerine önem verdikleri ifade edilebilir. Gençler boş zamanlarını; daha ziyade aktiflik istemeyen, amacı belirgin olmayan ve medya aracılığı ile gerçekleştirilen etkinliklerle geçirmektedirler. Gençlerin değer yönelimleri bağlamında kendilerini tanımlarında aileye ve eğitim kurumlarına düşen sorumluluklar yadsınmaz. Bu bağlamda ailede ve okulda değer eksensli yaklaşımlar artırılmalı, geliştirilmelidir. Aynı şekilde gençlerin değer yönelimlerinde önemli bir yere sahip olan özdeşim kurulabilecek rol modeller teşvik edilmelidir. Yine ağ toplumunda boş zamanların önemli bir kısmını işgal eden iletişim teknolojilerinin daha bilinçli kullanımı ve zararlarına karşı duyarlı olunması vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

Kaynakça

- Argan M. (Ed.) (2013). *Rekreasyon yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-ofset.
- Arslan, H. (2014). Üniversite öğrencilerinin boş zaman değerlendirme tercihleri: Çankırı Karatekin Üniversitesi örneği. *Dumlupınar Üniversitesi SBD*. 40, 193-208.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C. ve Hilgard, E. R. (1995). *Psikolojiye giriş*. İstanbul: Sosyal.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği, *Değerler Eğitim Dergisi*. 1 (3), 121-144.
- Aydın, M. (2011). *Kurumlar sosyolojisi*. Ankara: Kadim.
- Bacanlı, H. (2002). *Değer tercihleri, psikolojik kavram analizleri*. Ankara: Nobel.

- Başaran, F. (1992). The university students' value preferences. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Araştırma Dergisi*, 14, 13–25.
- Bayhan, V. (1997). *Üniversite gençliğinde anomi ve yabancılaşma*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Bergin, D. A. (1992), Leisure Activity, Motivation, and Academic Achievement in High School Students. *Journal of Leisure Research*, 24(3). 225-239.
- Bolay, S. H. (1997). *Felsefi doktrinler ve terimler sözlüğü*. İstanbul: Akçağ.
- Bozdoğan, F. A. (2013). *Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin değer yönelimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Ankara ili örneği).Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Büküşoğlu N.& Bayturan A.F. (2005). Serbest zaman etkinliklerinin gençlerin psiko-sosyal durumlarına ilişkin algısı üzerindeki rolü. *Ege Tıp Dergisi*, 44 (3).
- Büyükoztürk, Ş; Çakmak, E. K.; Akgün, Ö. E.; Karadeniz Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Çileli, M. (1990). *Gençlik değerleri üzerine bir araştırma*. Ankara: Ara.
- Çukur, C. Ş., de Guzman, M. R. T. ve Carlo, G. (2004). Religiosity, values, and horizontal and vertical individualism-collectivism: A study of Turkey, the United States, and the Philippines. *The Journal of Social Psychology*, 144, 613-634.
- Demir, C. ve Demir, N. (2006). Bireylerin boş zaman faaliyetlerine katılmalarını etkileyen faktörler ile cinsiyet arasındaki ilişki: lisans öğrencilerine yönelik bir uygulama. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 6 (1), 36-48.
- Demirutku, K. ve Sümer, N. (2010). Temel değerlerin ölçümü: portre değerler anketinin Türkçe uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (25), 17-25.
- Durkheim, E. (1992). *İntihar, toplumbilimsel bir inceleme* (Çev: Ö. Ozankaya). Ankara: İmge.
- Doğan, İ. (2009). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, genç, ana babalar*. Ankara: Bilgi.
- Ersoy, S ve Güldemir, O. (2008, 1-3 Eylül). *Üniversite öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerinin sosyoekonomik boyutu üzerine bir inceleme*. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi 17. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi.
- Fichter, J. (2001). *Sosyoloji nedir?* (Çev. N. Çelebi). Ankara: Atilla.

- Fraenkel, J. R. (1977). *How to teach about values: An analytic approach*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Gökçe, O. (1994). *Türk gençliğinin sosyal ve ahlâkî değerleri*. Ata Dergisi. Konya: Selçuk Üniversitesi Yay.
- Gökçe, H. (2008). *Serbest zaman doyumunun yaşam doyumu ve sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü.
- Gümüş, Ö. (2009). *Kültür, değerler, kişilik ve siyasal ideoloji arasındaki ilişkiler: kültürlerarası bir karşılaştırma (Türkiye-ABD)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günay, Ü. (2012). *Din sosyolojisi*. İstanbul: İnsan.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken.
- Hacıoğlu, N.; Gökdeniz, A. ve Dinç, Y. (2009). *Boş zaman ve rekreasyon yönetimi*. Ankara: Detay.
- Hortaçsu, N. & Cem-Ersoy, N. (2005). Values, identities and social constructions of the European Union among Turkish university youth. *European Journal of Social Psychology*, 35(1), 107-121.
- Inglehart, R; Basanes, M. ve Moreno, A. (1998). *Human Values and Beliefs; A Cross-Cultural Source Book*. Michigan: University of Michigan Press.
- Kilby, R.W. (1993). *The study of Human Values*, Boston: University Press of America.
- Kır, İ. (2007). Yüksek öğretim gençliğinin boş zaman etkinlikleri KSÜ örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (2), 307-328.
- Kıran, Ö. (2016). *Gençlerde kitle iletişim araçları kullanımının değerler üzerindeki etkisi (Samsun örneği)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıran, Ö. & Gül, S. (2016). Lise öğrencilerinin değer yönelimlerinin schwartz değerler ölçeği açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(47), 487-495.
- Köknel, Ö. (2001). *Kimliğini arayan gençliğimiz*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Kuşdil, M. E., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), 59-76.

- Morsümbül, Ş. (2014). *Değerlerin kuşaklar arası değişimi: Ankara örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sabbağ, Ç. ve Aksoy, E. (2011), Üniversite öğrencileri ve çalışanların boş zaman etkinlikleri: Adıyaman örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3 (4), 10-23.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* 25, 1-65. New York: Academic Press.
- Schwartz, S. H., Bilsky, W. (1987). Toward a Psychological Structure Of Human Values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53 (3), 550-562.
- Schwartz, S. H., Bilsky, W. (1990). Toward a Theory Of The Universal Content and Structure Of Values: Extensions and Cross Cultural Replications. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58 (5), 878-891.
- Schwartz S.H., Melech G., Lehmann A., Burgess S., Harris M. ve Owens V. (2001). Extending the cross-cultural validity of the Theory of Basic Human Values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 519-542.
- Schwartz, S. H. (2006). Value Orientations: Measurement, Antecedents And Consequences Across Nations. R. Jowell, C. Roberts, R. Fitzgerald, And G. Eva (Eds.), *Measuring Attitudes Cross-Nationally-Lessons From The European Social Survey*, içinde. London: Sage.
- Kilby, R.W. (1993). *The study of human values*. Boston: University Press of America.
- Kirman, M.A. (2004). *Din sosyolojisi terimleri sözlüğü*. İstanbul: Rağbet.
- Mehmedoğlu, A. U. (2006a) Gençlik, değerler ve din. *Küreselleşme Ahlak ve Değerler*, Y. Mehmedoğlu, A. U. Mehmedoğlu. (Editörler). İstanbul: Litera.
- Mehmedoğlu, A. U. (2006). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri ve dindarlık değer ilişkisi (M. Ü. İlahiyat Fakültesi örneği). *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30 (1), 133-167.
- Morsümbül; Ş. (2014). *Değerlerin kuşaklar arası değişimi: Ankara örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, Y. ve Koruklu, N. (2011). Üniversite öğrencilerinde değerler ve mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 190-210.

- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 217-239.
- Özensel, E. ve Koçak A. (2004). *Hekimler ve hekimlik*. Konya: Çizgi.
- Özyurt, S. ve Doğan, M. S. (2002). *Gençlik problemleri açısından üniversite gençliği*. Adapazarı: Değişim.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Shaver, K.G. (1981). *Principles of Social Psychology*. (Inc. 2. Edition) Cambridge: Winthrop Publishers.
- Theodorson, G. A., & Theodorson, A. (1979). *A modern dictionary of sociology*. New York: Barnes & Noble.
- Tezcan, M. (1982). *Sosyolojik açıdan boş zamanların değerlendirilmesi*. Ankara: A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Topçu, N. (2013). *Sosyoloji*. İstanbul: Dergâh.
- Topçuoğlu A. (1999). *Üniversite gençliğinin değerleri*. Ankara: Vadi.
- Weber, M. (1997). *Protestan Ahlâkı ve Kapitalizmin Ruhu*, (Çev. Z. Arıoba). İstanbul: Hil.
- Yalmanlı, S. (2009). *Öğretmen adaylarının değer yönelimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Zonguldak: Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Gençlik çağı, ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*. İstanbul: Özgür.
- WTO (2004), *Boş zamanda yaşanan değişimler: turizme etkisi*, (Çev. A. B. Ahıska). İstanbul: Güçlü Eğitim.